

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านตะเพินคี่ในการบริหารจัดการข้าวไร่ของชุมชนในรูปแบบธนาคารข้าว ตามหลักการทฤษฎีใหม่ โดยยึดหลัก 5 ร่วม อาทิ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน ร่วมรับประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผล ทั้งนี้จากการดำเนินงานวิจัยที่ผ่านมาสามารถสรุปผลการวิจัยอภิปรายผลและข้อเสนอแนะได้ ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพพื้นที่และสภาพการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตข้าวไร่ของชุมชน

จากการศึกษาสภาพพื้นที่และสภาพการณ์ของชุมชนชาวกะเหรี่ยง หมู่บ้านตะเพินคี่ อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี เกี่ยวกับการผลิตข้าวไร่ พบว่า ประชากรทั้งหมดในชุมชนมีจำนวน 50 ครัวเรือน เชื้อชาติกะเหรี่ยงและถือสัญชาติไทย พื้นที่ชุมชนตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติพุเตย อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบอาชีพการเกษตรเป็นหลัก โดยการปลูกข้าวในครัวเรือนเพื่อการบริโภคซึ่งสามารถปลูกได้เพียง 1 ครั้งต่อปี ส่วนการปลูกพืชไร่อื่น ๆ ได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง และสับปะรด ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามฤดูกาลและราคาของผลผลิตทางการเกษตร

สำหรับการปลูกข้าวภายในชุมชนชาวกะเหรี่ยง หมู่บ้านตะเพินคี่ พบว่า เกษตรแต่ละครัวเรือนมีพื้นที่ปลูกข้าวโดยเฉลี่ย 6 ไร่ต่อครัวเรือน และเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่ดินโดยการจัดสรรจากอุทยานแห่งชาติพุเตย รวมพื้นที่ทั้งหมดโดยประมาณ 1,424 ไร่ 2 งาน 96 ตารางวา ในส่วนของการใช้ที่ดินเพื่อปลูกข้าวจะหมุนเวียนกับการปลูกพืชไร่ชนิดอื่น ซึ่งปัญหาที่พบ คือ ดินเสื่อมโทรมเนื่องจากขาดมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำ และการบำรุงรักษาที่ดินที่ถูกต้อง ประกอบการมีการใช้ปุ๋ยและสารเคมีทางการเกษตรติดต่อกันมาเป็นระยะเวลานาน

พันธุ์ข้าวที่ใช้ภายในชุมชนมีหลากหลายสายพันธุ์ แต่ไม่มีระบบการอนุรักษ์พันธุ์ข้าวที่ถูกต้อง นอกจากนี้ เกษตรกรยังมีความเชื่อว่า แต่ละครอบครัวมีความเหมาะสมในการปลูกข้าวแต่ละสายพันธุ์แตกต่างกันออกไป ซึ่งพันธุ์ข้าวสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ข้าวอายุสั้น ระยะเวลาเก็บเกี่ยว 3 เดือน และข้าวอายุยาว ระยะเวลาเก็บเกี่ยว 6 เดือน สำหรับฤดูกาลปลูกข้าวของชุมชน จะเริ่มในช่วงเดือนมิถุนายนของทุกปี ผลผลิตข้าวที่ได้โดยเฉลี่ย 128 ถังต่อครั้งเรือน ซึ่งโดยส่วนใหญ่มีปริมาณผลผลิตเพียงพอต่อการบริโภค

2. ปัจจัยภายในและภายนอกของชุมชนในการบริหารจัดการข้าวไร่ในรูปแบบธนาคารข้าว

จากการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอกของชุมชนโดยใช้วิธีการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรค และโอกาส (SWOT Analysis) ในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการข้าวไร่ในรูปแบบธนาคารข้าว พบว่า ชุมชนมีความโดดเด่นทางด้านวัฒนธรรมการปลูกข้าวที่ยาวนาน มีความหลากหลายของสายพันธุ์ข้าว แต่เกษตรกรไม่มีระบบการจัดการองค์ความรู้ และการรักษาภูมิปัญญาดั้งเดิมไว้ให้กับเยาวชนรุ่นต่อ ๆ ไป นอกจากนี้ ยังพบปัญหาต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี มีการนำเครื่องจักรเข้ามาใช้ในการผลิต ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ผลผลิตตกต่ำ เกษตรกรจึงต้องใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อเพิ่มผลผลิต แต่เนื่องจากการใช้ที่ไม่ถูกต้อง การปลูกพืชที่ติดต่อกันเป็นระยะเวลานาน จึงทำให้ผลผลิตข้าวมีปริมาณลดลงและไม่แน่นอน ประกอบกับความไม่แน่นอนทางสภาพภูมิอากาศ ซึ่งหากในฤดูการผลิตใดมีปริมาณน้ำฝนน้อย ก็จะส่งผลให้ผลผลิตข้าวน้อยลงเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม ด้วยวัฒนธรรมของชุมชนชาวกะเหรี่ยง มีผู้นำชุมชนซึ่งเป็นแกนนำในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ หากมีการส่งเสริมโครงการธนาคารข้าว ผู้นำชุมชนสามารถทำหน้าที่ในการรวมกลุ่มเกษตรกร ตั้งคณะกรรมการ และดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่การดำเนินกิจกรรมนั้นต้องอาศัยความร่วมมือของชุมชน โดยการร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามตรวจสอบ

3. การส่งเสริมการร่วมกลุ่มของชุมชนเพื่อการบริหารจัดการข้าวไร่ในรูปแบบธนาคารข้าว

การส่งเสริมการร่วมกลุ่มของชุมชนในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการข้าวไร่ในรูปแบบธนาคารข้าว โดยการให้ชาวบ้านในชุมชนเป็นผู้วางกรอบในการดำเนินงานธนาคารข้าว และสร้างระเบียบข้อบังคับในการควบคุมการดำเนินงานให้เหมาะสมกับความต้องการ และรูปแบบวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งจากการจัดประชุมจำนวน 2 ครั้ง เพื่อรับฟังความคิดเห็น และสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการธนาคารข้าว โดยในการจัดประชุมครั้งแรก พบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการธนาคารข้าว จึงทำให้เกิดความไม่แน่ใจเกี่ยวกับข้อดีข้อเสียและผลประโยชน์ที่จะได้รับ หากมีการดำเนินโครงการธนาคารข้าวของชุมชน ซึ่งหลังจากที่คณะผู้วิจัยได้ทำความเข้าใจเบื้องต้นกับกลุ่มผู้นำชุมชนเกี่ยวกับรายละเอียดต่าง ๆ ของโครงการธนาคารข้าว และให้ผู้นำชุมชนสร้างความเข้าใจกับชาวบ้านภายในชุมชน พบว่า ชาวบ้านมีความเข้าใจมากขึ้น และได้ร่างระเบียบข้อบังคับกลุ่มธนาคารข้าวของชุมชนบ้านตะเพินคี จำนวน 9 ข้อ ดังนี้

- 1) สมาชิกกลุ่มสามารถเข้าหุ้่นได้ โดยใช้อัตราหุ้่นละ 3 ถัง
- 2) สมาชิกสามารถยืมข้าวได้ทุกวันทำการ
- 3) สมาชิกสามารถซื้อข้าวได้ในราคาที่กำหนด แต่สำหรับผู้ที่ไม่ใช่สมาชิกจะซื้อข้าวในราคาที่สูงกว่าสมาชิก
- 4) สมาชิกสามารถนำข้าวมาขายกับธนาคารข้าวได้ทุกวันทำการ

- 5) สมาชิกที่ยืมข้าวสามารถคืนข้าวในปีต่อไป
- 6) สมาชิกสามารถออกจากหุ้ได้ทุกเมื่อ
- 7) โรงสีข้าวของกลุ่มธนาคารข้าวเปิดให้บริการอาทิตย์ละครั้ง (ยกเว้นวันอาทิตย์และวันพระ)
- 8) สมาชิกที่ใช้บริการเครื่องสีข้าวต้องเสียค่าบริการ 8 บาทต่อการสีข้าว 1 ถัง หรือเสียเป็นข้าวครึ่งกิโลกรัม แต่สำหรับผู้ที่ไม่ใช่สมาชิกต้องเสียค่าบริการ 10 บาทต่อการสีข้าว 1 ถัง หรือเสียเป็นข้าว 1 กิโลกรัม

9) ทุกวันทำการของกลุ่มธนาคารข้าวของชุมชนจะต้องมีคณะกรรมการอย่างน้อย 3 คนขึ้นไป คณะผู้วิจัยได้นำร่างระเบียบข้อบังคับดังกล่าว มาศึกษาประกอบกับระเบียบข้อบังคับของการจัดตั้งกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์การเกษตร และธนาคารข้าว เพื่อนำมาปรับใช้กับโครงการธนาคารข้าวชุมชนบ้านตะเพินคี โดยได้มีการจัดประชุมครั้งที่ 2 เพื่อรับฟังข้อคิดเห็นเกี่ยวกับ (ร่าง) ระเบียบข้อบังคับ โครงการธนาคารข้าวชุมชนบ้านตะเพินคี พร้อมกับการลงมติต่าง ๆ เกี่ยวกับ (ร่าง) ระเบียบข้อบังคับ เพื่อปรับให้ระเบียบข้อบังคับมีเหมาะสมกับชุมชนมากที่สุด ทั้งนี้ จากการประชุมได้มีการเสนอแนะปรับเปลี่ยน (ร่าง) ระเบียบข้อบังคับในหลายประเด็น เช่น ในการเข้าเป็นสมาชิกของโครงการธนาคารข้าว สมาชิกต้องถือหุ้เมื่อแรกเข้าเป็นสมาชิกอย่างน้อยคนละ 1 หุ้ และสามารถถือหุ้เพิ่มขึ้นอีกเมื่อใดก็ได้ นอกจากนี้ ได้มีการเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการโอนหุ้ของสมาชิก โดยผู้รับโอนต้องเป็นสมาชิกภายในครอบครัวเท่านั้น เป็นต้น

จากการร่วมรับฟังความคิดเห็นของชุมชนเกี่ยวกับการบริหารจัดการข้าวไร่ในรูปแบบธนาคารข้าว ซึ่งได้มีการจัดทำระเบียบข้อบังคับกลุ่มธนาคารข้าวชุมชนบ้านตะเพินคี ประกอบด้วยเนื้อหาสำคัญ 4 หมวด ได้แก่ หมวดที่ 1 ชื่อ ประเภทและที่ตั้งโครงการ หมวดที่ 2 หุ้ หมวดที่ 3 การดำเนินงาน และหมวดที่ 4 สมาชิก

สำหรับเนื้อหาสำคัญเกี่ยวกับหุ้ ได้มีการเสนอการออกหุ้กลุ่ม โดยมีมูลค่าหุ้ละ 3 ถัง ซึ่งสมาชิกต้องถือหุ้อย่างน้อยคนละ 1 หุ้ และสามารถจะขอเพิ่มขึ้นอีกเมื่อใดก็ได้ ทั้งนี้ การดำเนินงานของกลุ่มธนาคารข้าว ประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ รับฝาก ยืม คืน จำหน่าย และสีข้าว โดยการดำเนินงานทั้งหมดนี้ต้องมีคณะกรรมการอย่างน้อย 3 คนขึ้นไป

การรับฝากข้าว สมาชิกจะได้อัตราดอกเบี้ยเพิ่มในรูปของข้าวในอัตรา 10 : 1 (ฝากข้าว 10 กิโลกรัม ให้ดอกเบี้ย 1 กิโลกรัม) ต่อปี ส่วนการยืมผู้ยืมจะต้องคืนข้าวในอัตราส่วน 10 : 1 (ยืม 10 กิโลกรัมให้คืนเพิ่มอีก 1 กิโลกรัม เป็น 11 กิโลกรัม) และในส่วนของการสีข้าวสมาชิกต้องเสียค่าบริการค่าสีข้าวเป็นจำนวนเงิน 8 บาท หรือข้าวครึ่งกิโลกรัมต่อการสีข้าว 1 ถัง แต่สำหรับท่านที่ไม่ใช่สมาชิกต้องเสียค่าบริการ เป็นจำนวนเงิน 10 บาท หรือข้าว 1 กิโลกรัมต่อการสีข้าว 1 ถัง

อภิปรายผล

1. สภาพพื้นที่และสภาพการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตข้าวไร่ของชุมชน

จากการศึกษาสภาพพื้นที่และสภาพการณ์ของชุมชนชาวกะเหรี่ยง หมู่บ้านตะเพินคี พบว่า มีความโดดเด่นทางด้านวัฒนธรรมการปลูกข้าว และความหลากหลายของสายพันธุ์ข้าว ซึ่งจากรายงานของของอุไรวรรณ ตันกิมยง (2536) ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนเกษตรกรรมกับระบบนิเวศน์ไว้ว่า ระบบความสัมพันธ์ของชุมชนในการจัดการ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในระบบนิเวศน์ หรือภาวะแวดล้อมที่มีความหลากหลายแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาทางนิเวศน์ของชาวบ้านในการเลือกใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมเพื่อการยังชีพ ระบบการจัดการทรัพยากรที่มีความหลากหลายและแตกต่างกันขึ้นอยู่กับแบบแผนในการยังชีพ และลักษณะเฉพาะของระบบนิเวศน์ ได้แก่ การจัดการป่าระหว่างชุมชนที่ทำนาและชุมชนที่ทำไร่ย่อมมีความแตกต่างกัน และให้ความสำคัญกับป่าแต่ละประเภทไม่เหมือนกัน นอกจากนี้ ความเชื่อ และข้อห้ามต่าง ๆ ที่ชาวกะเหรี่ยงต่างยึดถือปฏิบัตินั้น สามารถสะท้อนถึงระบบวิถีคิดของชาวกะเหรี่ยงที่มีส่วนในการกำหนดบทบาทการใช้และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ของชุมชนให้เป็นไปอย่างสอดคล้องเหมาะสมเพื่อรักษาสมดุลให้กับธรรมชาติที่ตนเองต้องพึ่งพา (ระวีวรรณ ศรีทอง, 2540 อ้างถึงใน พิอน เปรมพันธุ์, จักกฤษ โพธิ์แพงพุ่ม, สุพรรณิ โพธิ์แพงพุ่ม และจุไรรัตน์ เพียงโงก, 2560)

ในส่วนของ การปลูกข้าวไร่ของชาวกะเหรี่ยงที่มีความหลากหลาย YOS (2004) ได้กล่าวไว้ว่า ระบบการปลูกพืช (Cropping System) ในไร่ข้าวของชาวกะเหรี่ยง จะมีความผสมผสานอย่างสูงของชนิดและพันธุ์พืชที่ปลูก ซึ่งความหลากหลายของพืชนั้น จะช่วยรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดินสร้างความมั่นคงและพึ่งพาตนเองทางอาหารของชุมชน นอกเหนือไปจากข้าวชนิดต่าง ๆ ทั้งข้าวเจ้าและข้าวเหนียว ชาวกะเหรี่ยงจะปลูกพืชชนิดอื่น ๆ ที่ใช้เป็นอาหารและมีความสำคัญในด้านประเพณีและวัฒนธรรม เพื่อให้พอกินพอใช้ตลอดปีโดยไม่ต้องพึ่งพาภายนอก พืชหลายชนิดที่เหลือจากการบริโภคจะนำไปขายหรือใช้แลกเปลี่ยนสิ่งอื่น ๆ กับชุมชนใกล้เคียง

สำหรับการปลูกข้าวไร่ของชาวกะเหรี่ยง หมู่บ้านบ้านตะเพินคี พบว่า มีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมการปลูกข้าวของชาวกะเหรี่ยงในจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งพิอน เปรมพันธุ์, จักกฤษ โพธิ์แพงพุ่ม, สุพรรณิ โพธิ์แพงพุ่ม และจุไรรัตน์ เพียงโงก (2560) ได้ศึกษาการปลูกข้าวของชาวกะเหรี่ยงในอำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี โดยพันธุ์ข้าวที่ใช้เป็นพันธุ์พื้นเมืองมีถิ่นกำเนิดและคัดพันธุ์ในทุ่งใหญ่เนเรศวร ซึ่งพันธุ์ข้าวที่สำคัญและใช้เป็นแม่ข้าว (เปือม) ได้แก่ ปือหย่องไห้ ปือบ่อง เปือเทอ ปือบ่องยู ปือบ่องมู ละปือบ่องทุฟลาย ปืออ่องเจ้ย ปืออิหฺวง ซึ่งสอดคล้องกับที่กรมวิชาการเกษตร (2543) ได้รายงานไว้

2. ปัจจัยภายในและภายนอกของชุมชนในการบริหารจัดการข้าวไว้ในรูปแบบธนาคารข้าว

จากการศึกษาปัจจัยภายในและภายนอกของชุมชนชาวกะเหรี่ยง หมู่บ้านตะเพินคี พบว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมส่วนใหญ่เกิดจากความเจริญทางด้านต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของดร.ณัฐ ยุทธวงศ์สุข (2557) ที่ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงบ้านทิพเย ตำบลชะแล อำเภอกองคา จ.พิจิตร ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีและวัฒนธรรมจากภายนอกชุมชน ที่ได้แพร่กระจายเข้าไปยังหมู่บ้านและชุมชน ทำให้เกิดการผสมผสานและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เช่นเดียวกับการศึกษาของฟอน เปรมพันธุ์, จักกฤช โพธิ์แพงพุ่ม, สุพรรณิ โพธิ์แพงพุ่ม และจตุรรัตน์ เพียงโงก (2560) ที่พบว่า สถานการณ์ปัจจุบันชุมชนชาวกะเหรี่ยงมีความเปลี่ยนแปลงตามการพัฒนาประเทศผ่านระบบราชการ ตลอดจนวัฒนธรรมบริโภคนิยมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชุมชนอย่างรวดเร็ว จนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนหลายด้าน เช่น ความเสื่อมโทรมของป่าและสภาพแวดล้อม การเพิ่มของประชากร การสูญเสียที่ดินทำกิน และการขยายพื้นที่ทำกินตามระบบไร่หมุนเวียนไม่ได้ เนื่องจากอำนาจรัฐเข้ามาควบคุม ทำให้รูปแบบการผลิตเปลี่ยนไป กับชีวิตความเป็นอยู่ที่สะดวกรวดเร็วพร้อมกับค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น มีเงื่อนไขของการตลาดเข้ามาเกี่ยวข้องและไม่สามารถใช้ระบบการทำไร่หมุนเวียนแบบดั้งเดิมได้ พื้นที่ทำไร่ ปลูกข้าวมีจำกัด

จากปัจจัยดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ทั้งปัจจัยภายในและภายนอกของชุมชนชาวกะเหรี่ยงมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งชุมชนต้องปรับตัวเป็นอย่างมาก และเพื่อรักษาเอกลักษณ์ต่าง ๆ ต้องสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้เกิดความตระหนักในวิถีชีวิตและคุณค่าของชุมชน โดยเฉพาะวัฒนธรรมการปลูกข้าว ซึ่งถือเป็นสิ่งที่ทำให้ชุมชนอยู่ได้ด้วยตนเองบนวิถีชีวิตของความพอเพียง

3. การส่งเสริมการรวมกลุ่มของชุมชนเพื่อการบริหารจัดการข้าวไว้ในรูปแบบธนาคารข้าว

จากการส่งเสริมการรวมกลุ่มของชุมชนเพื่อดำเนินโครงการธนาคารข้าวของชุมชนชาวกะเหรี่ยง หมู่บ้านตะเพินคี พบว่า การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนโดยอาศัยกลุ่มผู้นำชุมชนเป็นผู้ดำเนินการซึ่งประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยจากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของโครงการธนาคารข้าว พบว่า ชาวบ้านยังขาดความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่ดีต่อโครงการ แตกต่างจากพื้นที่โครงการที่ได้มีการดำเนินกิจกรรมแล้ว เช่น โครงการธนาคารข้าวบ้านหินปูน ตำบลเขว้าใหญ่ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งนวลละออง อรรถรังสรรค์ (2558) ได้ทำการศึกษากระบวนการสร้างเสริมการบริหารจัดการธนาคารข้าว และการลดต้นทุนในการผลิตข้าวของชุมชนบ้านหินปูน จากการศึกษา พบว่า ชุมชนมีกระบวนการคิดค้นด้วยตนเอง เมื่อมีทีมนักวิจัยหรือวิทยากรที่มาให้องค์ความรู้หรือให้คำแนะนำ ทีมวิจัยชาวบ้านสามารถนำไปพัฒนาต่อยอดได้ด้วยตนเอง ในแง่ของการมีส่วนร่วม มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมชาวบ้านไม่ค่อยกล้านำเสนอความคิดเห็นแต่ปัจจุบันนี้ชาวบ้านประมาณ ร้อยละ 70 เข้ามามีส่วนร่วมและสามารถเสนอความคิดเห็น ทำให้เห็นพัฒนาการด้านความคิดของสมาชิกกลุ่ม

ในส่วนของการดำเนินการธนาคารข้าว คณะกรรมการธนาคารฯ และชาวบ้านได้ร่วมมือกันในการแก้ไข เช่น ปัญหาคุณภาพข้าวที่สมาชิกยืมไปแล้ว นำกลับมาคืนแต่คุณภาพของข้าวที่คืนไม่เหมาะที่จะใช้ทำพันธุ์ ทางกลุ่มได้แก้ไขโดยการขายข้าวเก็บเป็นเงินเพื่อนำไปซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพมาให้สมาชิกยืม และทำการทดลองเพาะปลูกข้าวพันธุ์เพื่อให้ได้เมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ ซึ่งจะช่วยให้ข้าวที่ใช้คืนธนาคารฯ กลับมาเป็นข้าวที่มีคุณภาพ

ทั้งนี้ ในการรวมกลุ่มของชุมชนโดยใช้หลักการ 5 ร่วม พบว่า การดำเนินงานจำเป็นต้องอาศัยระยะเวลา และความต่อเนื่องของการดำเนินงาน ซึ่งนฤมล พึ่งกิจ, วัชรินทร์ อินทรพรม, เตชิต ตรีชัย และสิริกร ฉัตรภูติ (2559) ได้กล่าวถึง แนวทางการพัฒนากลุ่มที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนไว้ 4 แนวทาง ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินโครงการธนาคารข้าวของชุมชนชาวกะเหรี่ยงหมู่บ้านตะเพินคี รายละเอียด ดังนี้

1) แนวทางด้านการบริหารจัดการมีการวางแผนด้านโครงสร้างและกฎระเบียบ การบริหารการเงินการบัญชีบริหาร สวัสดิการสมาชิกกลุ่ม การวางแผนการดำเนินการการตลาด บริหารจัดการความรู้และข้อมูลร่วม รวมถึงการบริหารสมาชิกกลุ่ม ให้สอดคล้องกับรูปแบบที่ต้องการพัฒนาสู่การปฏิบัติไปถึงเป้าหมายนั้น ๆ

2) แนวทางด้านความตระหนัก เป็นการสร้างความเข้าใจให้กับสมาชิกทุกคนต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มให้เกิดผลลัพธ์ตามภารกิจของกลุ่ม อาชีพ คุณภาพสินค้าหรือบริการ ที่มีประสิทธิภาพของการดำเนินงาน

3) แนวทางด้านการเรียนรู้ เป็นการเพิ่มความรู้ความสามารถและทักษะของสมาชิกเพื่อการพัฒนาคุณภาพอาชีพและสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาให้ผู้อื่นได้ รวมถึงการวัดความพึงพอใจของสมาชิกในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

4) แนวทางด้านความร่วมมือ การมีส่วนร่วมของผู้นำและสมาชิกกลุ่มอาชีพที่ร่วมใจกันสร้างสรรค์ผลงานของตนเองมากกว่าการแข่งขัน รวมถึงความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เกษตรอำเภอ เกษตรจังหวัด

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการสนับสนุนของภาครัฐในส่วนของการรวมกลุ่มของเกษตรกรในพื้นที่ พบว่า ที่ผ่านมามีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาดำเนินงานสนับสนุน แต่การดำเนินงานไม่มีความต่อเนื่อง และไม่มีจัดทำต้นแบบให้เกษตรกรได้เห็นถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นหากมีการดำเนินงานตามแนวทางที่เข้าไปสนับสนุน ดังนั้น การดำเนินโครงการธนาคารข้าวให้ประสบผลสำเร็จ ควรมีการดำเนินงาน

อย่างต่อเนื่อง และกลุ่มผู้นำชุมชน คณะกรรมการดำเนินงานควรจัดทำต้นแบบให้ชาวบ้านในชุมชนได้เห็นถึงความสำคัญของโครงการ

2. จากการสำรวจพันธุ์ข้าวไร่ในพื้นที่ชุมชนชาวกะเหรี่ยง หมู่บ้านตะเพินคี พบว่า มีความหลากหลายของสายพันธุ์ และเป็นพันธุ์ข้าวเฉพาะถิ่น ซึ่งมีความน่าสนใจในการพัฒนาต่อยอดในด้านการเพิ่มมูลค่า ดังนั้น เพื่อให้ชุมชนมีรายได้ในส่วนของการจำหน่ายผลผลิตข้าวเพิ่มขึ้น ควรสนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวของชุมชน เช่น การพัฒนาทางด้านอาหารหรือเวชสำอาง เป็นต้น

3. เพื่อให้การดำเนินโครงการธนาคารข้าวของชุมชนเป็นไปอย่างยั่งยืน ผู้นำชุมชน และคณะกรรมการดำเนินงาน ควรสร้างกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อสืบสานองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น โดยเฉพาะองค์ความรู้และภูมิปัญญาของชุมชนเกี่ยวกับวัฒนธรรมการปลูกข้าว รวมทั้งสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชาวบ้านในแต่ละช่วงวัย เพื่อให้ชุมชนได้เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสายพันธุ์ข้าวไร่ภายในชุมชนชาวกะเหรี่ยง หมู่บ้านตะเพินคี พบว่ามีหลากหลายสายพันธุ์ ซึ่งแต่ละสายพันธุ์มีความโดดเด่นแตกต่างกัน ดังนั้น เพื่อเป็นการอนุรักษ์สายพันธุ์ข้าวและการเพิ่มมูลค่าของข้าวไร่ภายในชุมชน ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในประเด็น ดังนี้

1. ส่งเสริมการอนุรักษ์พันธุ์ข้าวพื้นเมืองโดยการเก็บรวบรวมสายพันธุ์ข้าว และคัดเลือกสายพันธุ์ข้าวที่มีความถูกต้องตามหลักวิชาการและชุมชนสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง
2. ศึกษาสาระสำคัญในข้าวไร่เพื่อส่งเสริมการนำไปใช้ทางด้านเภสัชภัณฑ์
3. สนับสนุนการเพิ่มผลผลิตข้าวไร่โดยวิธีการจัดการทางเขตกรรม การใช้จุลินทรีย์ที่มีประโยชน์ทางการเกษตร และการใช้วัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร